

KNOTTING,

EEN VERGETEN KNOOP TECHNIEK

Door Marlie Lamers

Pietro Antonio Graf Rotari, Prinses Cunegonda © Gemäldegalerie Alte Meister, Staatliche Kunstsammlungen Dresden. Foto: Elke Estel/Hans-Peter Klut.

Het schilderij dat bij de tentoonstelling “Vergeten Prinsessen van Thorn” dient als uithangbord, trekt gelijk de aandacht. Door de warme kleuren, de kleding en de kant van de afgebeelde persoon.

Voor wie verder kijkt gaat de aandacht ook uit naar het handwerkgereedschap.

Het is een techniek die nu geen aandacht meer krijgt en al heel lang niet meer beoefend word. Een inkijkje in deze techniek en de herkomst.

Foto: Franse knotting spoelen 1782, uit het Russische Pavlovsk Palace (foto via internet)

HET ONTSTAAN

De Egyptenaren gebruikten al een manier van “knotting” als decoratie aan ceremoniële kleding. Er is een mummie gevonden in een doek bedekt met geknoopte ringen die erg leken op frivolité.

De vroege Chinezen gebruikten ook al knotting: de knoopjes werden gebruikt bij het borduren.

Knotting had niet zo'n grote populariteit in Europa totdat de Nederlanders op hun reizen naar de Oost nieuwe vormen van knotting meebrachten. Zo raakte het hier meer algemeen bekend.

Mogelijk dat deze manier van knopen zo zijn weg vond in Europa, waar het vooral voor decoratie van gebruiksvoorwerpen en huisraad al vanaf de Middeleeuwen bekend werd.

De allereerste vernoeming van knotting stamt al uit 1387, wanneer de Engelse dichter Geoffrey Chaucer in de Canterbury Tales, “vertellingen van de pelgrims op weg naar Kantelberg”, er melding van maakt, toen werd het nog “purling” genoemd ofwel parelwerk. Later werd de benaming knotting naar de knoopjes .

In 1585, gaf ene Dr. Caius een kussen in deze techniek aan het Gonville en Caius college van Cambridge.

Knotting was aan het Engelse hof van Willem en Mary een echte rage. Mary zelf was een fervente knotster en nam het overal met zich mee. Ze werd bezongen in the “knottingsong” door Sir Charles Sedley (1609–1702) ook schreef hij over Koningin Mary, in zijn gedicht ‘**The Royal Knotter**’, het eindigt als volgt:

*For here’s a Queen now thank God!
Who when she rides in coach abroad
Is always knotting treads.*

(Het gehele gedicht uit 1707 staat in Gertrude Whiting*1 op pag. 241)

Ze wordt hierin vergeleken met haar voorgangster Koningin Mary Beatrice die altijd haar rozenkrans bidt.

William III and Mary II (1689-1702 AD)

.....
Mary II, born in 1662, was the daughter of James II and Anne Hyde. She was married to William of Orange as a matter of Charles II's foreign policy; she and William had no children. Mary died of smallpox in 1694. William III (William of Orange), born in 1650, was the son of William, Prince of Orange, and Mary Stuart (daughter of Charles I). Husband and wife were also first cousins, both being a grandchild of Charles I. William, one of the most significant players on the continent, constantly strove to spread Protestantism and decrease the Catholic influence of France and Spain. He died in 1702 from complications after being thrown from his horse.

The Knotting Song

"HEARS not my Phyllis how the birds
Their feathered mates salute?

They tell their passion in their words:
Must I alone be mute?"

Phyllis, without frown or smile,

Sat and knotted all the while.

"The god of love in thy bright eyes
Does like a tyrant reign;

But in thy heart a child he lies,
Without his dart of flame."

Phyllis, without frown or smile,

Sat and knotted all the while.

"So many months in silence past,
And yet in raging love,

Might well deserve one word at last
My passion should approve."

Phyllis, without frown or smile,

Sat and knotted all the while.

"Must then your faithful swain expire,
And not one look obtain,

Which he, to soothe his fond desire,
Might pleasingly explain?"

Phyllis, without frown or smile,

Sat and knotted all the while.

Sir Charles Sedley

De meest fijne en mooiste handwerken stammen uit de 18^e eeuw. In die tijd besteden de dames zeer veel tijd aan handwerken, de meest uiteenlopende handwerktechnieken werden gemaakt. Het was ook de eeuw van Mrs. Mary Delany (1700–1788) die werd gezien als de “moeder” van alle handwerken.

Ze werd geboren als Mary Granville in Wiltshire. Met de naam van haar 2^e man Dr. Patrick Delany werd ze ook nog eens een bekend auteur van een 6 delige autobiografie.

Haar hele leven heeft ze gewijd aan het maken van de meest fraaie handwerken, waaronder papiersnijwerk maar vooral borduren en knotting waren passies van haar. Uit haar brieven en aantekeningen zou je haar dagelijkse gang van zaken na kunnen gaan. Sommige borduurwerken uit die tijd zijn bewaard gebleven. Zoals borduurwerk dat te zien is vanaf pagina 58, in *Antique Needlework tools* van Nerylla Taunton*2.

Mrs. Delany was een van de grootste uitdragers van de knotting techniek. In 1750 schreef ze aan haar zus: “Op dit moment ben ik bezig met het versieren van een bedgarnituur, in blauw en wit linnen.”

Ze gebruikte de verkregen draad met knoopjes meestal om borduurwerk uit te lijnen, ze zette de draad vast op een achtergrond materiaal en vulde dit dan op met borduurwerk of geknoopt draad.

Mrs. Delany

Knotting was vooral een zeer populair tijdverdrijf bij de dames van de “upperclass” en aan het hof gedurende de laatste helft van de 18^e eeuw.

Het knopen was een eenvoudige handeling, waarbij men niet al te veel hoefde na te denken. En de handeling had een sierlijk effect zeker met een fraaie spoel.

Het reeds voltooide werk, een draad met daarin de knoopjes, werd opgeborgen in een schitterend geborduurd tas die links aan de taille hing.

Schilderijen uit die periode laten dames zien met de knottingspoel in de aanslag om de volgende knoop te maken. Het was zoals veel handwerktechnieken een goede pose om een schilderij van te maken. Op pagina 65 van Nerylla Taunton *2 staat een foto van het meest bekende schilderij van Ann, gravin van Albemarle uit 1760, geschilderd door Sir Joshua Reynolds dit hangt in The National Gallery in Londen.

In Handwerken zonder Grenzen *3 - nr 127 zien we prinses Adeleide van Frankrijk, geschilderd door J.M.Nattier, te zien in Versailles.

In Nederland kennen we het schilderij van Jacoba Soetje Broncken, gravin van Hogendorp (1730-1788) dat in het Noord Brabands museum hangt.

Maar er zijn veel meer fraaie schilderijen bekend zoals van Elisabeth de la Valey de La Roche , dat hangt in The Bowes museum in Durham. We zien daarop de draad met knoopjes in de tas verdwijnen.

Elisabeth de la Valey de La Roche

DE SHUTTELS:

Er is een groot verschil tussen een ivoren knottingspoel en een kleine benen frivolitéspoel.

In tegenstelling tot een frivolitéspoel waarvan de uiteinden spits toelopen en elkaar raken, heeft een knottingspoel een bijna rechte top en bodem. Ook zit er een behoorlijke ruimte tussen de wat rondere uiteinden; een knottingspoel heeft dus geen gesloten punten. De spoelen zijn veel groter.

Door de grotere opening aan beide zijden kan zowel met fijne zijde garens als met grovere garens worden gewerkt. Het materiaal bepaald de dikte van de knoop, niet de grootte van de knottingspoel.

De knottingspoel werd in de rechterhand gehouden en door een lus in het garen gehaald die in de linkerhand werd gehouden. Zie *3.

De Knottingsshuttle gebruikt een veel langere draad om een koord te produceren met knoopjes om die te applicueren op een oppervlakte in borduurwerk of te gebruiken als franje, terwijl de frivolitéspoel zijn eigen werkje fabriceert.

Omdat knottingspoelen zo'n belangrijke rol speelden in het sociale leven zijn ze vaak zeer fraai bewerkt aan boven en onderzijde en hebben een elegante maat. Het werd vooral gebruikt bij sociale bijeenkomsten meer om te laten zien dan om ze te gebruiken. Ze zijn de meest prachtige handwerkgereedschappen van alle naaigerei die ooit gemaakt zijn. In schildpad, parelmoer, ivoor, goud, emaille, zilver en zeer veel andere exotische materialen, maar ook uit been en hout. Het was een kostbaar bezit van 18^e eeuwse dames.

Knottingspoel parelmoer ingelegd met zilver

De top en bodem van sommige spoelen zijn in het midden verbonden door diverse verbindingsstukjes. Soms zijn de bevestigingen van deze verbindingsstukjes te zien aan de buitenkant als kleine koperen puntjes.

Het is belangrijk dat deze puntjes niet naar buiten komen het zou heel vervelend aanvoelen en het zou de draad kunnen beschadigen.

Mrs Delaney schrijft regelmatig over haar vriendschap met Koning George de III en Koningin Charlotte. In 1783 schrijft ze: "Van de koning kreeg ik een gouden knotting shuttle kado, van het meest fraaie vakmanschap en goede smaak."

Een zeer fraaie collectie knottingsshuttles is die in de Wallace Collectie in Londen, te zien in de permanente opstelling. Foto's hiervan te vinden in het boek van Nerylla Taunton *2 - blz 66 & 67.

Knottingsshuttles, vooral de geëmailleerde exemplaren zijn zeer fraaie handwerkgereedschappen.

De Franse benaming voor deze shuttles is **navettes**, (weversspoelen - schuitjes) men vergeleek ze met kleine bootjes.

Madame de Genlis schreef na de Franse Revolutie (in die tijd was ze Lady-in-waiting bij de Duchesse van d'Orléon) een woordenboekboek over de etiquette aan het Franse hof, onder **navettes** staat: het werk was niet voor praktisch nut.

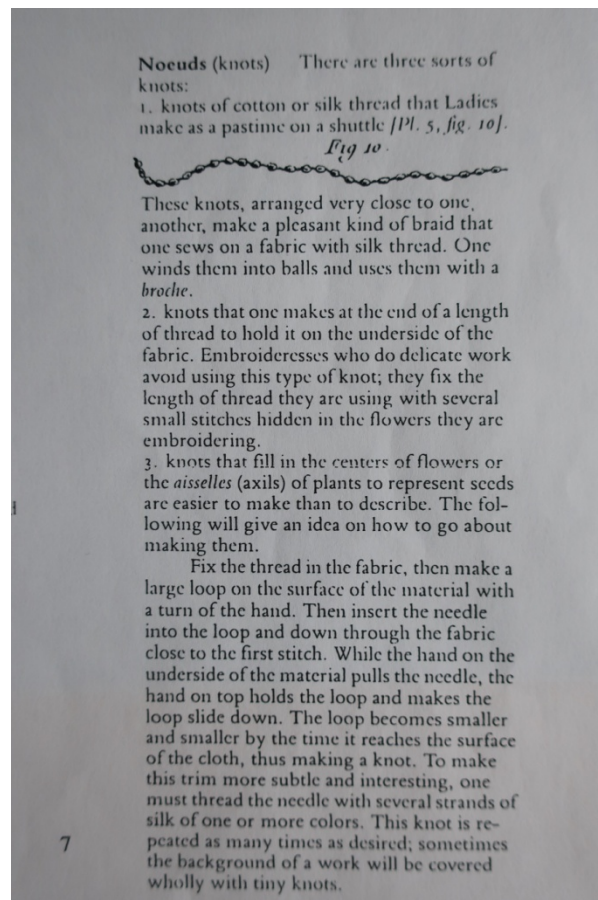
In de 18e eeuw was knotting een bezigheid voor de aristocratische dames die de schijn hoog wilde houden dat ze werkten.

Uit een advertentie van januari 1765 (Annonces, affiches et avis divers) weten we dat Madame de Pompadour haar navette verloor in de Comédie Française.

In het museum van Cluny in Parijs vind je misschien wel de mooiste shuttles. Frankrijk en Engeland waren **de** landen waar Knotting een belangrijke rol speelde.

In Brussel zijn op een veiling in 1781 maar liefst 16 shuttles aangeboden in zeer verschillende materialen.

In het boek ART OF THE EMBROIDER*4 - uit 1770: werd het beschreven als Noeuds (knots) met een tekening van een draad met knoopjes.

Marie Antoinette 1762

(7 jaar oud)

DE TECHNIEK:

Voor het maken van knotting werd een lange draad om de spoel gewonden. De knottingsshuttle in de rechterhand, haalt men door een lus in de draad die men in de linkerhand houdt. Zo maakt men een serie knoopjes op de lengte van de draad die lijken op een serie kraaltjes of pareltjes. *3.
Elk soort materiaal kan gebruikt worden zowel fijne zijde als dikkere wol. Het moeilijkste is om een gelijkmatig geknoopte draad te krijgen.

Het resultaat van deze knoopjes kan op verschillende manieren verwerkt worden. Deze knopendraad werd o.a. later met kleine steekjes vastgezet op stof. Hiervan werden schitterende dingen gemaakt, het Victoria en Albert Museum in Londen heeft een prachtig heren vest in deze techniek. Maar ze werden ook gebruikt bij het vervaardigen van kwasten en franjes. Zelfs stoelen werden bekleed in deze techniek. Hier een afbeelding van een stoel bekleed door mrs. Delaney in knotting.

De knoopjes varieerden in grote afhankelijk van de dikte van het garen.

Het is niet de shuttle die de grote van de knoop bepaald, maar het gebruikte materiaal

In The Dictionary of Needlework uit 1882-5 , staan ook enkele patronen, in het artikel van Handwerken zonder Grenzen *3 nr 127 blz 62 staat er ook een afgedrukt. De knoopjes kunnen zeer fijn zijn en dicht opeen liggen zodat het effect lijkt op een verhoogde borduursteek. Voor verwerking zie de kleurenkopie deze is een deel van een Madonna cape. L.A.County Museum.

Knotting is zoals macramé en frivolité een knooptechniek.

Het woord knotting is ook al in het verleden vaak gebruikt voor al deze soorten van knooptechnieken en werd ook door Mrs Delany in haar correspondentie voor verschillende technieken gebruikt. Een bewijs dat frivolité ontwikkeld is uit knotting is niet vanzelfsprekend.

Frivolité is een opzichzelf staande kant.

Het is echter niet duidelijk wanneer de omkeer van knotting naar frivolité plaatsvond.

Algemeen wordt aangenomen dat het in Italië is ontstaan. Iemand die een draad met knoopjes in een ring verbond en daarmee het frivolité ontdekte. Het vroegste frivolitékantje gevonden (zonder lusjes) staat in het tijdschrift Penelope 1824.

Grote frivolité spoelen, moeten niet verward worden met Knottingshuttles, die dezelfde grote hebben, of als ze Frans zijn, veel groter. Frivolité is een techniek die pas veel later, in gebruik kwam.

Geraadpleegde literatuur:

*1 - G. Whiting, Old Time Tools and Toys of Needlework	blz. 243
*2 - Nerylla Taunton, Antique Needlework tools	blz. 65 e.v.
*3 - Handwerken zonder Grenzen, blz 62 (september 2004)	
*4 - ART OF THE EMBROIDER uit 1770	
*5 - The Dictionary of Needlework uit 1882	
G.A. Rogers, An Illustrated history of needleworktools	blz. 210 - 212
S. Groves, The history of Needleworktools en Accessoires	blz. 45 t/m 47
Shire 323, tatting	blz. 5 t/m 10
Shire, needle & embroidery tools	blz. 31
M. Proctor, Needleworktools en Accessoires	blz. 103 t/m 106
B. Gullers, Antique Sewing tools	blz. 80/81
Br. McConnel, The story of antique Needleworktools	blz. 34 t/m 36 & 55

Artikel kostuumvereniging 1988

Internet: Diverse artikelen zoals gedicht

Foto's schilderijen knotting en spoelen

Op een speciale tentoonstelling over Madame de Pompadour in Londen in december 2002, lagen 2 van haar knottingshuttles, in de tekst die erbij lag stond " for tatting, knotting or drizzling"

Zo is maar weer eens bewezen dat men ook in grote musea niet al teveel moeite doet om uit te vinden wat ze in huis hebben. Bij een tentoonstelling in het Louvre in Parijs klopte de tekst eveneens niet bij deze objecten.

Madame Gougenot de Croissy, 1757 , Louvre Parijs